

Jordbruksutskottets betänkande

1981/82: 13

om åtgärder mot havsföreningar

Motion

I motion 1980/81: 588 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av åtgärder för att skydda havsmiljön.

Bakgrund

Utvecklingen av vattenkvaliteten i Östersjön har under senare år följts uppmärksamt av berörda myndigheter och forskare. En aktiv kamp mot föreningar har förts. Bristen på syre i vissa djupvatten har kommenterats regelbundet. I jämförelse med problemen i Östersjön har situationen i västerhavet titt sig mindre allvarlig, delvis beroende på de starka säsongvariationerna i Kattegatt och Skagerrak. Under de senaste åren synes dock vattenkvaliteten i västerhavet ha utvecklats i negativ riktning. Under sensommaren och hösten 1980 konstaterades en massförekomst av döda alger och mycket låga syrgashalter i Laholmsbuktens bottenvatten. Bottnarna befanns fläckvis helt döda. Fisken i området led stort men. Under motsvarande period 1981 har liknande fenomen uppträtt, på betydligt större vattenarealer. Vid Bohuskusten och i Oslofjorden har en tidigare icke uppmärksammas mikroskopisk alg (en giftig dinoflagellatart) uppträtt i stora mängder.

Hydrografiska laboratoriet, fiskeristyrelsen, framlade i januari 1981 en rapport med redovisning av syrgasförhållandena i södra Kattegatt utanför den svenska kusten. Där framhålls bl. a. att Kattegatt utgör en del av övergångsområdet mellan Östersjön med dess bräckta vatten och det nästan oceaniska Skagerrak. De hydrografiska förhållandena i södra Kattegatt kännetecknas enligt rapporten av att det normalt finns ett ytvatten med låg salthalt och låg densitet härstammande från Östersjön och under detta ett nästan oceaniskt vatten med hög salthalt och hög densitet. Vattenutbytet mellan de två skikten är mycket ofullständigt. Syrehalten är låg i djupskiktet, särskilt sommartid när döda organismer (plankton, alger) från ytskiktet sjunker ned mot botten och förbrukar syrgas för sin bakteriella nedbrytning. Dessa förhållanden är enligt rapporten normala för havsområdet. Alla år är dock inte helt lika.

Orsakerna till syrgassituationen i södra Kattegatts djupvatten är enligt rapporten svåra att förklara utan mera ingående undersökningar. Förhållandena i Öresund med stora kommunala och industriella utsläpp kan

påverka situationen. Även i Östersjön är djupvattnet f. n. mycket syrefattigt och näringsrikt, vilket tyder på dålig vattenomsättning genom de danska sunden. Det finns ett tydligt samband mellan stagnationsperioderna i centrala Östersjön och utpräglade syrcinima i södra Kattegatt, framhåller hydrografiska laboratoriet.

Pågående undersökningar m. m. Olika myndigheter och institutioner bedriver undersökningar kring vattenförhållandena på västkusten. Fiskeristyrelsen övervakar fortlöpande vattenkvaliteten i havet genom havsfiskelaboratoriet i Lysekil och det hydrografiska laboratoriet. Undersökningarna utförs i första hand för att tillgodose styrelsens egna behov av data för yrkesfisket men undersökningar utförs även på uppdrag av Programmet för övervakning av miljökvalitet (PMK) vilket som huvudman har statens naturvårdsverk. Mätningar och provtagningar av kustvattnen inom ramen för PMK utförs även av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) som för ändamålet förfogar över kustbevakningens fartyg. Länsstyrelsernas naturvårdsenheter, marinbotaniska institutionen i Lund, oceanografiska institutionen i Göteborg, Kristinebergs marinbiologiska institution m. fl. utför också undersökningar resp. bedriver forskning i området. Naturvårdsverket finansierar även ett forskningsprojekt i den marina kustzonen.

Naturvårdsverket har nyligen initierat ett projekt kallat *Eutrofiering av västerhavet* (eutrofiering innebär ökad tillgång på näring). I projektet deltar två arbetsgrupper. Den ena, kallad undersökningsgruppen, består av företrädare för naturvårdsverket, länsstyrelserna och fiskeristyrelsen. Den har till uppgift att utveckla och samordna recipientkontrollen i havet från kommunala reningsverk och industriella utsläpp samt att verka för samordning av de olika institutionernas forskningsprogram och av kustvattenkontrollen. I den andra arbetsgruppen, åtgärdsgruppen, deltar naturvårdsverket och länsstyrelserna. Den har till uppgift att kartlägga den totala belastningen på havet, såväl direkta utsläpp i havet som belastning via åarna. Därvid beaktas utsläpp från kommunala reningsverk, industriella utsläpp, diffus belastning från kustzonen, belastning från luften, bidrag från åkermark och skogsmark, gödselvårdsanläggningar och glesbygd. Med ledning av de uppgifter som erhålls avser gruppen föreslå konkreta åtgärder. En första resultatsammanställning av de båda gruppernas arbete med bl. a. en åtgärds katalog beräknas föreligga i januari 1982.

De här berörda problemen övervägs även i den nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor och i internationella fora, bl. a. internationella havsforskningsrådet (ICES).

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten skall enligt sin instruktion bl. a. verka för samordning av havsanknuten forskning och utveckling. I detta syfte förbereder delegationen enligt uppgift ett program för havsövervakning.

Utskottet

I motion 1980/81: 588 anförs att flera forskare på senare tid varnat för allt vanligare hot mot bottenfaunan i havet. Laholmsbukten är ett av de havsområden som kommit särskilt i blickpunkten. De forskningsrapporter som redan föreligger bör enligt motionen sammanställas och utvärderas. Konsekvenserna för havsmiljön av jord- och skogsbrukets gödsling bör utvärderas. Ett kontrollsystem med täta provtagningar bör upprättas längs västkusten. Ökade forskningsinsatser bör sättas in. De kostnader som uppkommer för enskilda och samhället som följd av en alltmer förorenad livsmiljö, bl. a. minskade fiskefångster, bör enligt motionen ställas i relation till forskningsinsatserna.

Utskottet ser med allvar på rapporterna om allt tätare återkommande skador på det biologiska livet i kustvattnen utanför Halland och Bohuslän till följd av syrebrist och anhopning av algblooming. Som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen anses det inte onormalt att syreunderskott uppkommer i Kattegatts bottenvatten under sommarmånaderna. Fenomenen förklaras av de speciella hydrografiska förhållanden som råder i övergångsområdet mellan Östersjön och Skagerrak. De rapporter om bl. a. skador på fisket som inkommit under de senaste åren tyder emellertid enligt utskottets mening på att utsläpp från land av näringsrika ämnen verkat bidragande till de skador som konstaterats. Enligt vad utskottet erfarit finns även misstankar att försurningen bidragit till att giftiga ämnen frigjorts och lakats ut i havsmiljön. Det är mot denna bakgrund tillfredsställande att statens naturvårdsverk tagit initiativet till ett särskilt undersökningsprojekt om västerhavets eutrofiering. Utskottet fäster särskild vikt vid att en samordning inom projektet kommer till stånd mellan den forskning och de undersökningar som bedrivs av naturvårdsverket, fiskeristyrelsen och berörda länsstyrelser samt andra forskningsinstitutioner. Utskottet har även erfarit att frågan om algbloomingens orsaker och verkan tagits upp till behandling av miljövårdsberedningen. Utskottet vill för sin del framhålla vikten av att den verksamhet som nu pågår intensifieras och resulterar i samordnade och kraftfulla insatser mot denna typ av havsföroreningar.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1980/81: 588 anfört om behovet av åtgärder för att skydda havsmiljön.

Stockholm den 24 november 1981

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Börje Sten-
son (fp), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m), Åke Wictorsson
(s), Filip Johansson (c), Sven Eric Lorentzon (m), Håkan Strömberg (s),
Martin Segerstedt (s), Stig Alftin (s), Lennart Brunander (c), Ingvar Eriks-
son (m) och Margareta Winberg (s).

Reservation

Grethe Lundblad, Åke Wictorsson, Håkan Strömberg, Martin Seger-
stedt, Stig Alftin och Margareta Winberg (alla s) anser att

den del av utskottets betänkande som på s. 3 börjar med "Utskottet ser"
och slutar med "av havsföreningar" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser — — (lika med utskottet) — — och Skagerrak. Enligt
utskottets uppfattning talar dock övervägande skäl för att även utsläpp
från land av närsalter, icke minst kväveföreningar, bidragit till att algblom-
ningen ökat i omfattningen. Som inledningsvis framhållits har i år även en
giftig dinoflagellatart förekommit i stora mängder, och på stora vatten-
arealer. Enligt vad utskottet erfarit finns även misstanken att försurningen
bidragit till att giftiga ämnen frigjorts och lakats ut i havsmiljön. Det är mot
denna bakgrund tillfredsställande att statens naturvårdsverk tagit initiati-
vet till ett särskilt undersökningsprojekt om västerhavets eutrofiering.
Utskottet fäster särskild vikt vid att en samordning inom projektet kommer
till stånd mellan den forskning och de undersökningar som bedrivs av
naturvårdsverket, fiskeristyrelsen och berörda länsstyrelser samt andra
forskningsinstitutioner. Utskottet har även erfarit att frågan om algblom-
ningens orsaker och verkan tagits upp till behandling av miljövårdsbered-
ningen. Den verksamhet som nu pågår bör enligt utskottets mening intensi-
fieras och resultera i samordnade och kraftfulla insatser mot denna typ av
havsföreningar.

Utskottet finner att sambanden mellan de olika faktorer som påverkar
vattenkvaliteten i västerhavet är så komplexa samt att den skada som på
sikt kan uppstå är så allvarlig att regeringen snarast även bör låta utarbeta
ett åtgärdsprogram för långsiktig hushållning med havets resurser. Ett
sådant program bör innefatta fortsatt forskning i de förhållanden som
påverkar havsvattnets kvalitet, en forskning som lämpligen bör samordnas
såväl inom den nordiska kretsen som internationellt. Programmet bör syfta
till att motverka en ökad föroreningsbelastning och att successivt minska
pågående utsläpp, i första hand i de mest belastade delarna. Vad utskottet
sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.